

SİGORTA ARACILIK HİZMETİ KARŞILIĞINDA ALINAN BEDELİN VERGİSEL BOYUTU

Ertan AYDOĞAN*

ÖZ

Dünya ölçeğinde yaşanan baş döndürücü gelişmeler ve hızla değişen teknoloji sigortacılık sektörüne de sirayet ederek, bu alanda yapılan hizmetleri ve faaliyetleri farklılaştırmıştır. Bu kapsamda sigortacılık faaliyetlerinde aracılık hizmeti, yürürlükteki mevzuatta düzenlenmiş ve sigorta acenteleri ile brokerlar aracı olarak tanımlanmıştır. Aracılık faaliyetinde sigorta sözleşmesine aracılık edilerek, müvekkil sigortacı ile müşteriyi sigorta ettirenin sözleşme akdetmesine zemin hazırlanmaktadır. Bu çalışmamızda sigorta acentelerinin yürüttüğü aracılık faaliyetleri karşılığında alınan bedelin vergi kanunları karşısındaki durumu ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Sigortacılık, Sigorta Acentesi, Broker, Aracılık.

1. GİRİŞ

Ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişiye sigorta acentesi denir. Görüldüğü üzere sigorta sözleşmelerine aracılık hizmeti, acentelerin tanımında yer almaktadır.

Sigorta acenteleri aracılık hizmeti kapsamında diğer acenteler ile “sigorta primi komisyonu paylaşması anlaşması” yaparlar ve bu anlaşma uyarınca bazı müşterilerini anlaşma yaptıkları acentelere yönlendirirler. Acentelerin bu müşteriler ile sözleşme imzalamaları halinde söz konusu poliçe bedeline istinaden yönlendirme yapan acenteye belirli bir ödeme yapılır. Sigorta aracılık hizmeti karşılığında alınan prim komisyonu bedelinin gelir kaydedilmesine ilişkin tüm hususlar, bu yazımız kapsamında ayrıntılı olarak incelenecektir.

* Vergi Müfettişi

2. SİGORTA ARACILIK HİZMETİ

Türkiye’de sigorta sektörü 14 Haziran 2007 tarihli ve 26552 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile düzenlenmiştir. Sigortacılık Kanununun amacı, ülkemiz sigortacılığının geliştirilmesini sağlamak, sigorta sözleşmesinde yer alan kişilerin hak ve menfaatlerini korumak ve sigortacılık sektörünün güvenli ve istikrarlı bir ortamda etkin bir şekilde çalışmasını temin etmek üzere bu Kanuna tâbi kişi ve kuruluşların, faaliyete başlama, teşkilât, yönetim, çalışma esas ve usûlleri ile faaliyetlerinin sona ermesi ve denetlenmesine ilişkin hususlar ve sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümlenmesine yönelik olarak sigorta tahkim sistemi ile ilgili usul ve esasları düzenlemektir.

Yürürlükteki mevzuat uyarınca sigorta acenteleri, sadece kendilerine acentelik yetkisi (vekaletname) veren sigorta ve emeklilik şirketleri adına sigorta sözleşmelerine aracılık faaliyetinde bulunabilirler. Acenteler, kendilerine vekaletname vermeyen sigorta ve emeklilik şirketleri adına aracılık faaliyetinde bulunamazlar. Bu nedenle, herhangi bir sigorta veya emeklilik şirketi tarafından vekaletname verilmeyen gerçek ve tüzel kişiler, diğer tüm şartlara sahip olsalar bile sigorta acenteliği faaliyetinde bulunamazlar. Ayrıca bir sigorta acentesi, aracılık yaptığı tüm sigorta ve emeklilik şirketlerinin muvafakat vermesi halinde aynı anda ve aynı bölgede birden fazla sigorta ve emeklilik şirketinin sigortacılık faaliyetine aracılık edebilir. Ancak, bir sigorta acentesine aracılığını yaptığı sigorta ve emeklilik şirketlerinin her biri tarafından farklı kapsamlarda yetki verilebilmektedir. Birden fazla sigorta ve emeklilik şirketine aracılık yapan bir sigorta acentesine şirketlerin bir kısmı tarafından poliçe tanzimi ve prim tahsil etme yetkilerinin tamamı, bir kısmı veya sadece belirli sigortalar için verilebilirken, bazıları tarafından her iki yetki de verilmemiş olabilir.

Diğer taraftan, sigorta acentelerinin unvanlarında “sigorta” ibaresi ile birlikte “acentelik” veya “aracılık” ifadelerinden birinin yer alması zorunludur. Zira acenteler, sigorta şirketlerine ve sözleşme yaptırmak isteyenlere yanıtıcı bilgi ve belge veremezler. Acenteler, unvanlarını acentelik fonksiyonlarını gizleyecek şekilde ve unvanlarında sigorta şirketi olarak faaliyet gösterdikleri anlamını taşıyacak ifadeler kullanamazlar.

Bununla birlikte acenteler, aracılık ettikleri prim tutarları ve tahakkuk eden komisyonu çalıştıkları şirketler bazında takip eder. Sigorta şirketleri, acenteler

ile akdettikleri sözleşmenin uygulanmasını etkileyen hususlara ilişkin olarak acentelik sözleşmesinde belirlenen dönemler halinde acenteye bilgi verir.

Aracılık edilen yıllık prim tutarı, yılsonları itibariyle hesaplanmaktadır. Acenteler aracılık ettikleri yıllık prim tutarlarını en geç takip eden yılın şubat ayı sonuna kadar elektronik ortamda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine veya uygunluk belgesi başvurusunda bulunduğu odaya bildirirler. İlave sermaye ihtiyacının ortaya çıkması halinde, eksik kalan sermaye en geç yılsonuna kadar tamamlanır. Sermaye açığını kapatmayan acenteler, bu açığı kapatana kadar acentelik faaliyetinde bulunamazlar.

Sigorta konusu riske ilişkin bilgilerin eksik ya da yanlış girilmesi ya da riske uygun olmayan tarife üzerinden poliçe tanzim edilmesi, risk gerçekleştiğinde sigortalının tazminatını eksik almasına ya da alamamasına neden olabileceğinden, sigortalıların hak ve menfaatlerini tehlikeye sokabilecek hareket olarak değerlendirilir. Sigorta acenteleri, sigorta ve emeklilik şirketleri adına sigorta sözleşmelerine aracılık yaptıklarından, bir sigorta acentesinin, sigorta ettiren adına hareket eden bir sigorta brokeri üzerinden müşterileri için sigorta teminatı sağlaması ya da poliçe düzenlettirmesi de mevzuata aykırılık teşkil etmektedir. Uygulamada karşılaşılan önemli sorunlardan biri, büyük tutarlı ve özellikli bazı sigortalarda, teminat altına alınan risklerden birinin gerçekleşmesinden sonra yapılan incelemede, sigorta konusu menfaatin değerinin, miktarının veya özelliklerinin poliçede belirtilenden farklı olması ve bu nedenle sigorta ettiren ile sigorta veya emeklilik şirketi arasında, ortaya çıkan kayıp veya hasar tutarı konusunda anlaşmazlık yaşanmasıdır. Sigorta acenteleri, sigorta ve emeklilik şirketleri adına sigortacılık faaliyetine aracılık yaptıklarından ve sigortaya konu menfaatin nitelik, tutar veya miktar gibi özelliklerinin sigorta ettiren tarafından belirtilen şekilde olup olmadığını en iyi şekilde tespit ve teyit edebilecek imkâna sahip olduklarından, başta büyük tutarlı ve özellikli sigorta teklifleri (ticari ve sınai işletmeler için yangın, hırsızlık, montaj ve elektronik cihaz gibi sigortalar) olmak üzere sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce sigortaya konu menfaati yerinde incelemeleri ve tüm özelliklerine ilişkin olarak mutabakat sağladıktan sonra poliçe tanzim etmeleri ve/veya sigorta veya emeklilik şirketi tarafından teminat verilmesini sağlamaları önem arz etmektedir.

3. SİGORTA ARACILIK HİZMETİ KARŞILIĞINDA ALINAN BEDELİN VERGİSEL BOYUTU

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasıyla kurumlar vergisinin, mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanacağı belirtilmiş, anılan maddenin ikinci fıkrasıyla da safi kurum kazancının tespitinde Gelir Vergisi Kanununun ticari kazanç hakkındaki hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun bilanço esasına göre ticari kazancın tespiti ile ilgili 38. maddesinde; bilanço esasına göre ticari kazancın, teşebbüsteki özsermayenin hesap dönemi sonunda ve başındaki değerleri arasındaki müspet fark olduğu, bu dönem zarfında sahip veya sahiplerce işletmeye ilave olunan değerlerin bu farktan indirileceği işletmeden çekilen değerlerin ise farka ilave olunacağı ve ticari kazancın bu suretle tespit edilmesi sırasında Vergi Usul Kanununun değerlemeye ait hükümleri ile bu Kanunun 40 ve 41. maddeleri hükümlerine uyulacağı belirtilmiştir.

Bu hüküm ve açıklamalara göre, acentelerin aracılık hizmeti karşılığında başka bir sigorta şirketinden aldığı tutarların (sadece sigorta aracılık hizmetine isabet eden tutarın) kurum kazancının tespitinde gelir olarak dikkate alınması gerekmektedir.

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun;

- (1/1) maddesinde, Türkiye’de ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin katma değer vergisine tabi olduğu,

- (17/4-e) maddesinde ise, banka ve sigorta muameleleri vergisi kapsamına giren işlemler ve sigorta aracılarının sigorta şirketlerine yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin işlemlerinin KDV’den istisna olduğu

Hükme bağlanmıştır.

Konu hakkında KDV Genel Uygulama Tebliğinin (II/F) bölümün “4.5. Banka ve Sigorta Muameleleri Kapsamına Giren İşlemler” başlıklı alt bölümünde gerekli açıklamalara yer verilmiş bulunmaktadır.

Buna göre;

- Acentelerin 5684 sayılı Kanun kapsamında sigorta aracılık faaliyeti yürütmesi durumunda, acenteler tarafından sigorta şirketlerine yapılan sigorta muamelelerine ilişkin işlemler KDV’den istisna olacaktır.

- Acenteler tarafından bazı müşterilere ait sigorta poliçelerinin anlaşma yapılan başka bir sigorta acentesi tarafından düzenlenmesi ve BSMV’ye tabi

bu sigorta bedelinin müşterilerden tahsil edilerek yönlendirme yapan şirketçe diğer acenteye yansıtılması KDV'ye tabi değildir.

• Acente tarafından yönlendirme yapan acenteye ödenen prim komisyon bedeli ise Kanunun (17/4-e) maddesi kapsamında değerlendirilemeyeceğinden genel hükümler çerçevesinde KDV'ye tabi olacaktır.

Öte yandan, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 227. maddesinin birinci fıkrasında, “Bu kanunda aksine hüküm olmadıkça bu kanuna göre tutulan ve üçüncü şahıslarla olan münasebet ve muamelelere ait olan kayıtların tevsiki mecburidir.” hükmü yer almakta olup, söz konusu kayıtların, esas itibariyle, mezkûr Kanunun 229 ve müteakip maddelerinde yer alan belgelerden herhangi birisi ile tevsik edilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda, aynı Kanunun;

• 229. maddesinde, “Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır.”,

• 232. maddesinde ise, “Birinci ve ikinci sınıf tüccarlar, kazancı basit usulde tespit edilenlerle defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçiler:

1. Birinci ve ikinci sınıf tüccarlara;
2. Serbest meslek erbabına;
3. Kazançları basit usulde tespit olunan tüccarlara;
4. Defter tutmak mecburiyetinde olan çiftçilere;
5. Vergiden muaf esnafa.

Sattıkları emtia veya yaptıkları işler için fatura vermek ve bunlar da fatura istemek ve almak mecburiyetindedirler...”

Hükümlerine yer verilmiştir.

Aynı Kanunun mükerrer 257. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi ile Maliye Bakanlığı, mükellef ve meslek grupları itibariyle muhasebe usul ve esaslarını tespit etmeye, bu Kanuna göre tutulmakta olan defter ve belgeler ile bunlara ilaveten tutulmasını veya düzenlenmesini uygun gördüğü defter ve belgelerin mahiyet, şekil ve ihtiva etmesi zorunlu bilgileri belirlemeye ve bunlarda değişiklik yapmaya yetkili kılınmıştır.

Bu yetkiye dayanılarak sigorta şirketleri ile acenteler tarafından düzenlenecek belgelerde uyulması gereken usul ve esaslar 243, 246 ve 385 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğlerinde açıklanmış olup, 385 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinin “6 Sigorta Acentelerine Tali Acentelik Sözleşmesi ile Bağlı Olarak Çalışan Tali Acentelere Ödenen

Komisyon Bedellerinde Belge Düzeni” başlıklı bölümünde; “243 ve 246 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğlerinde, sigorta acente ve prodüktörleri ile sigorta ve reasürans brokerleri tarafından sigorta şirketlerine sağlanan hizmetler nedeniyle ödenen komisyon bedelleri için sigorta şirketleri tarafından “Sigorta Komisyon Gider Belgesi” düzenleneceği ve acente, prodüktör ve brokerlerin bu bedeller için ayrıca fatura düzenlemeyecekleri ve bu bedelleri sigorta komisyon gider belgesine istinaden hasılat kaydedecekleri açıklanmıştır.

Vergi Usul Kanununun mükerrer 257. maddesinin Hazine ve Maliye Bakanlığına verdiği yetkiye istinaden, tali acentelerin bir tali acentelik sözleşmesiyle sigorta acentelerine bağlı olarak faaliyette bulunmaları ve bu faaliyetleri sonucu bir komisyon geliri elde etmeleri nedeniyle, sigorta acenteleri tarafından tali acentelere ödenen komisyon bedelleri için sigorta komisyon gider belgesi düzenleme zorunluluğu getirilmiştir.

Buna göre, tali acenteler aldığı bu bedeller için ayrıca fatura düzenlemeyecekler ve bu bedelleri sigorta acenteleri tarafından düzenlenen sigorta komisyon gider belgesine istinaden hasılat kaydedebileceklerdir.

...” düzenlemesine yer verilmiştir.

Bu bağlamda, sigorta şirketleri tarafından sigorta acente, prodüktör ve brokerlerinden sağlanan hizmetler nedeniyle ödenen komisyon bedelleri için sigorta şirketi tarafından fatura yerine sigorta komisyon gider belgesi düzenlenmesi icap etmekte olup, söz konusu durumlar haricinde sigorta komisyon belgesinin düzenlenmiş olması genel hükümler çerçevesinde fatura düzenleme yükümlülüğünü kaldırmamaktadır.

Bu hüküm ve açıklamalara göre, iş paylaşımında bulunulan ve sigorta primi komisyonu anlaşması yapılan sigorta acenteleri ile yönlendirme yapan acentelerin mevcut durumu kapsayacak şekilde, Vergi Usul Kanunu uygulamasına ilişkin ikincil mevzuatta özel bir düzenleme olmadığından genel hükümler çerçevesinde işlem tesis edilmesi, dolayısıyla söz konusu acente tarafından yönlendirme yapan acenteye yapılacak olan komisyon ödemesine konu hizmet için, hizmetin tamamlandığı tarihten itibaren 7 gün içinde fatura düzenlenmesi gerekmektedir. Diğer taraftan, anlaşma yapılan acente tarafından düzenlenen poliçeye ilişkin bedelin yönlendirme yapan acente tarafından tahsil edilmesi ve daha sonra ilgili kısmının anlaşma yapılan acenteye gönderilmesi işlemlerinin 213 sayılı Kanun uygulamasına bir aykırılığı bulunmamaktadır.

4. SONUÇ

5684 sayılı Kanuna göre sigorta aracılık faaliyetinde bulunabilecek kişiler, ya “sigorta acentesi” veya “broker” sıfatına sahip olmalıdır. Sigorta acenteleri, sigorta şirketi adına sigorta sözleşmesi yapmaya yetkili kılınan gerçek veya tüzel kişilerdir. Sigorta şirketleri, bu amaçla kurulmuş acentelerle acentelik sözleşmesi yaparak kendileri adına sigorta sözleşmesi yapma, poliçe verme ve prim tahsil etme yetkilerini devrederler.

Acentelerin 5684 sayılı Kanun kapsamında sigorta aracılık faaliyeti yürütmesi durumunda, acenteler tarafından sigorta şirketlerine yapılan sigorta muamelelerine ilişkin işlemler KDV’den istisna olacaktır. Acenteler tarafından bazı müşterilere ait sigorta poliçelerinin anlaşma yapılan başka bir sigorta acentesi tarafından düzenlenmesi ve BSMV’ye tabi bu sigorta bedelinin müşterilerden tahsil edilerek yönlendirme yapan şirketçe diğer acenteye yansıtılması KDV’ye tabi değildir. Acente tarafından yönlendirme yapan acenteye ödenen prim komisyon bedeli ise Kanunun ilgili maddesi kapsamında değerlendirilemeyeceğinden genel hükümler çerçevesinde KDV’ye tabi olacaktır.

Acentelerin aracılık hizmeti karşılığında başka bir sigorta şirketinden aldığı tutarların kurum kazancının tespitinde gelir olarak dikkate alınması gerekmektedir. İş paylaşımında bulunulan ve sigorta primi komisyonu anlaşması yapılan sigorta acenteleri ile yönlendirme yapan acentelerin mevcut durumu kapsayacak şekilde, Vergi Usul Kanunu uygulamasına ilişkin ikincil mevzuatta özel bir düzenleme olmadığından genel hükümler çerçevesinde işlem tesis edilmesi, dolayısıyla söz konusu acente tarafından yönlendirme yapan acenteye yapılacak olan komisyon ödemesine konu hizmet için, hizmetin tamamlandığı tarihten itibaren 7 gün içinde fatura düzenlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu (1961, 6 Ocak) Resmi Gazete (Sayı: 10700)

213 sayılı Vergi Usul Kanunu (1961, 10 Ocak) Resmi Gazete (Sayı: 10705)

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu. (1984, 2 Kasım) Resmi Gazete (Sayı: 18563)

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (2006, 21 Haziran) Resmi Gazete (Sayı: 26205)

5684 sayılı Sigortacılık Kanunu (2007, 14 Haziran) Resmi Gazete (Sayı: 26552)